

Document de síntesi

Informe sobre l'anàlisi de les oportunitats de mobilitat laboral juvenil transfronterera a l'àrea dels pirineus.

Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER)
Barcelona, 2019

Interreg
POCTEFA

EQUIP REDACTOR:

Oriol Homs i Ferret

sociòleg i soci fundador de Notus-ASR

Joan Antoni Serra Pardo

doctor en Geografia i soci de Notus-ASR

Joan Arasans

sociòleg i investigador de Notus-ASR

Marcel-Karl Krüger

estudiant d'història en pràctiques a Notus-ASR

NOTUS: Applied Social Research

notus | reerca social aplicada
investigación social aplicada
applied social research
recherche sociale appliquée

Jonqueres 16, 9-A – 08003 Barcelona
Tel. 93 315 21 47 – A/e: notus@notus-asr.org
Web: <https://notus-asr.org/ca/>

COORDINACIÓ DE L'AGÈNCIA CATALANA DE LA JOVENTUT:

Àngels Piédrola

directora de Programes del PNJC de l'Agència Catalana de la Joventut

Montserrat Herguido

tècnica de Relacions Internacionals de l'Agència Catalana de la Joventut

Amb el suport dels socis del Projecte Trampoline

Índex

1. Preàmbul	5
1.1. Objectiu de l'estudi	6
1.2. Àmbit geogràfic de l'estudi	6
2. Metodologia	7
2.1. Anàlisi de les oportunitats laborals en les etapes inicials de la inserció professional dels joves	7
2.1.1. <i>Anàlisi general de la normativa</i>	7
2.1.2. <i>Diagnosi socioeconòmica</i>	7
2.1.3. <i>Anàlisi de les primeres experiències laborals de les persones joves</i>	8
2.2. Anàlisi dels recursos de cada territori per facilitar la mobilitat del col·lectiu de joves en les seves primeres experiències laboral	9
2.2.1. <i>Anàlisi dels programes de mobilitat laboral, voluntariat o pràctiques</i>	9
2.2.2. <i>Anàlisi de la xarxa de coordinació entre institucions i professionals</i>	9
3. Marc normatiu laboral	10
3.1. Andorra	10
3.2. Espanya	12
3.3. França	14
3.4. Síntesi del marc normatiu	15
4. Anàlisi socioeconòmica	17
4.1. Andorra	17
4.2. Espanya	18
4.2.1. <i>Aragó</i>	18
4.2.2. <i>Catalunya</i>	21
4.3. França	23
5. Primeres experiències laborals	26
6. Mobilitat de les persones joves i els recursos existents	28
7. Conclusions i recomanacions	29

1. Preàmbul

Trampoline és un projecte de cooperació transfronterera per fomentar la formació i la mobilitat de la gent jove en el territori dels Pirineus entre Catalunya, Aragó, Andorra i Occitània. El seu objectiu principal és millorar l'accés per primer cop dels i les joves al mercat laboral.

Una de les accions previstes al projecte és la realització d'aquest estudi d'anàlisi de les oportunitats de mobilitat laboral del col·lectiu de joves a la zona transfronterera de l'àrea dels Pirineus, per obtenir-ne informacions i recomanacions que ajudin a definir les altres accions previstes al projecte.

L'estudi s'emmarca en la problemàtica de l'atur juvenil, que, malgrat les millores dels darrers anys, continua sent una realitat desafiadora en molts estats i regions europees. Segons la Comissió Europea, el 2018 encara hi havia aproximadament 3,5 milions d'aturats joves de menys de 25 anys a la UE, que equivalen a una taxa d'atur juvenil actual del 15,6% i que continua superant el doble de la taxa d'atur de la població total (15,6% enfront del 7,0%).

Davant d'aquesta situació, la Comissió Europea ha desenvolupat diverses iniciatives dirigides a millorar l'ocupabilitat del col·lectiu de joves. Un primer referent és l'Estratègia de la Unió Europea per a la joventut 2010-2018. A partir de la Comunicació de la Comissió de l'abril del 2009, el novembre del 2009 el Consell va adoptar una resolució sobre el marc per a la cooperació europea en l'àmbit de la joventut (2010-2018). Els seus dos objectius generals són la creació de més oportunitats, més equitatives, per a les persones joves pel que fa a l'educació i el mercat de treball, i la promoció de la ciutadania europea, la inclusió social i la solidaritat de les persones joves. Les mesures polítiques que s'han de desenvolupar abasten tant iniciatives específiques en l'àmbit de la joventut (per exemple, activitats de voluntariat i mobilitat) com iniciatives d'integració, és a dir, que permetin tenir en compte les qüestions que afecten la joventut a l'hora de formular polítiques en àmbits que repercuteixin en la vida de les persones joves.

Un segon referent és l'Estratègia Europa 2020, llançada el 2010, i la part que se centra en els joves i aborda diferents objectius, com la reducció de l'abandonament escolar, l'augment de la proporció de joves llicenciats i el desenvolupament d'un paquet complet d'iniciatives polítiques per a l'educació i l'ocupació. Això inclou El teu primer treball Eures, un pla de mobilitat laboral per facilitar la inserció laboral a tot Europa.

Un tercer referent són els diferents programes i iniciatives desenvolupats que pretenen fomentar la mobilitat del col·lectiu de joves. Un dels programes més coneguts és el programa Erasmus+, en gran part per l'important impacte que té en l'àmbit universitari. Tanmateix, el programa és més ampli, ja que desenvolupa tres actuacions clau per donar suport al compliment dels seus objectius, com la mobilitat de les persones per motius d'aprenentatge, la cooperació per a la innovació i l'intercanvi de bones pràctiques, i el suport a la reforma de les polítiques. La Garantia Juvenil és una de les iniciatives més importants i conegudes enfocada a l'ocupació del grup de joves. L'abril del 2013, el Consell Europeu va adoptar la recomanació per la qual es crea la Garantia Juvenil perquè els joves rebin una oferta d'ocupació

de qualitat, educació complementària o formació en un termini de quatre mesos després de quedar aturats o d'acabar l'educació formal. Aquesta oferta de qualitat ha de ser per a una feina, per a l'educació contínua o per a un període d'aprenentatge o pràctiques, adaptada a cada persona i a la seva situació particular. Una altra iniciativa va ser la Xarxa d'aprenentatge del Fons Social Europeu (FSE) sobre mesures de mobilitat transnacional per a joves i persones joves desfavorides (TLN Mobilicat) que es va crear el febrer del 2013. L'objectiu és integrar coneixements i experiència a l'ocupació de joves i adults joves desfavorits mitjançant experiències d'aprenentatge relacionades amb el treball a l'estranger, per millorar les seves habilitats. Aquesta xarxa és l'origen del Programa TLN Mobilicat, una línia de subvencions per donar suport a les entitats que disposin de projectes de mobilitat transnacional, per tal que les persones joves facin pràctiques formatives no remunerades en entitats o empreses, públiques o privades, d'estats membres de la Unió Europea, subvencionat a través de l'FSE.

Un quart referent, el juny del 2013, va ser l'acord del Consell Europeu per augmentar els esforços per promoure la mobilitat de les persones joves sol·licitants d'ocupació dins de la UE. En aquest sentit, es va decidir reforçar iniciatives com El teu primer treball Eures. També es va demanar als estats membres que utilitzessin part de les seves assignacions amb càrrec a l'FSE per finançar programes de mobilitat transfronterera. Un altre instrument de suport als programes de mobilitat laboral voluntària entre els joves europeus és el Programa per a l'ocupació i la innovació social. Aquest programa dona suport als països de la UE en el seu intent per concebre i dur a terme reformes en matèria d'ocupació i reformes socials.

Així, doncs, a l'àmbit europeu hi ha un reconeixement de l'impacte positiu que té l'experiència laboral a l'estranger sobre les perspectives de les persones joves, en especial desfavorides, per accedir a una ocupabilitat millor. D'aquesta manera, es destaca com la mobilitat laboral passa a ser important en la reducció de la desocupació juvenil, ja que fomenta el creixement personal i professional de les persones que viuen i treballen una temporada a l'estranger. Convé indicar que en aquest context europeu de foment de la mobilitat transfronterera de persones joves, el novembre del 2017 el Comitè de Programació del Programa Operatiu de Cooperació Territorial Espanya-França-Andorra 2014-2020 (POCTEFA) va aprovar el projecte Trampoline. El projecte ha estat cofinançat al 65% pel Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER) a través del Programa Interreg V-A Espanya-França-Andorra (POCTEFA 2014-2020). L'objectiu del POCTEFA és reforçar la integració econòmica i social de la zona fronterera Espanya-França-Andorra. El seu ajut es concentra en el desenvolupament d'activitats econòmiques, socials i mediambientals transfrontereres mitjançant estratègies conjuntes a favor del desenvolupament territorial sostenible.

1.1. Objectiu de l'estudi

L'objectiu de l'estudi és analitzar les oportunitats de què disposen les persones joves per aconseguir una primera ocupació (ocupació estacional, pràctiques laboral, voluntariat, etc.) per detectar les oportunitats de cooperació, intercanvi i mobilitat professional transfrontereres.

1.2. Àmbit geogràfic de l'estudi

L'àmbit geogràfic de l'estudi són els territoris fronterers de França i Espanya, així com el conjunt d'Andorra. No obstant això, també s'han analitzat dades de context a diferents àmbits administratius. Concretament, pel que fa a França, s'ha analitzat la regió d'Occitània, els departaments de l'Arieja, l'Alta Garona, els Pirineus Orientals i els districtes fronterers de Prada, Ceret, Sent Gaudenç, Sent Gironç i Foix. Pel que fa a Espanya, s'han analitzat les comunitats d'Aragó i Catalunya, les províncies de Saragossa, Osca, Girona i Lleida, les comarques frontereres d'Osca de la Jacetània, Alt Gállego, Sobrarb i la Ribagorça, les comarques catalanes de l'Alt Empordà, l'Alt Urgell i la Cerdanya, i la ciutat de Saragossa. També s'ha analitzat el conjunt d'Andorra.

2. Metodologia

Per a l'estudi s'han fet un total de cinc activitats agrupades en dos grans àmbits metodològics:

- a) Anàlisi de les oportunitats laborals en les etapes inicials de la inserció professional dels joves, focalitzant en les oportunitats de mobilitat laboral a la zona transfronterera.
- b) Anàlisi dels recursos de cada territori per facilitar la mobilitat dels joves en les seves primeres experiències laborals.

2.1. Anàlisi de les oportunitats laborals en les etapes inicials de la inserció professional dels joves.

En aquest primer àmbit s'han desenvolupat tres activitats amb la finalitat d'analitzar:

- El marc normatiu laboral i de pràctiques.
- La situació socioeconòmica i laboral, especialment del grup de joves.
- Les primeres experiències laborals de persones joves.

2.1.1. Anàlisi general de la normativa

En aquesta activitat s'ha dut a terme una anàlisi del marc normatiu general que regula les primeres experiències laborals que afecten les persones joves i la identificació dels instruments que fomenten la mobilitat laboral o formativa (pràctiques) dels joves. S'ha centrat l'atenció en la normativa i en els instruments que puguin ser accessibles per a joves dels altres territoris de l'àmbit geogràfic de l'anàlisi.

En un primer moment s'ha fet una anàlisi dels sistemes nacionals d'ocupació, i després s'han analitzat la normativa laboral estatal i les mesures de cada comunitat autònoma i departament dels que conformen l'àmbit geogràfic d'anàlisi. A partir de l'anàlisi s'han identificat els principals instruments dels sistemes nacionals d'ocupació, la tipologia de contractes a través dels quals els joves poden accedir al mercat laboral i els programes i mesures existents destinats a facilitar l'accés de les persones joves al mercat de treball.

2.1.2. Diagnosi socioeconòmica

La segona activitat ha consistit a fer una anàlisi de la situació demogràfica i laboral dels diferents territoris de l'àmbit d'anàlisi, amb un èmfasi especial en la situació de la població jove. Això ha permès tenir un coneixement i una informació més completa de context en què s'ubica el col·lectiu de joves que formen part de l'anàlisi, tant poblacional com del mercat laboral, i la possibilitat de poder establir comparacions entre els diferents territoris. Per a la recopilació d'aquestes dades s'han consultat les bases estadístiques de què disposen la Generalitat de Catalunya segons diferents fonts estadístiques i laborals (Idescat, SOC i Seguretat Social), el Govern d'Andorra (Departament d'Estadística), el Govern d'Aragó (IAEST, Observatori del Mercat Laboral de l'INAEM), l'Ajuntament de Saragossa (Observatori Municipal d'Estadística de la Ciutat) i les bases disponibles a França (INSEE, Pôle Emploi, Direccte).

Resulta necessari comentar que ha estat una anàlisi força complexa a causa de la diversitat d'institucions que s'han consultat, el diferent nivell territorial que s'ha analitzat (estatal, regional/autonòmic, departamental/provincial, comarcal/per districtes i municipal) i la diferent disponibilitat de dades per a cada territori i la temporalitat d'aquestes dades. Aquesta complexitat ha significat un important esforç en la selecció de dades que fossin comunes per a tots els territoris analitzats i entre els diferents nivells territorials, i ha determinat les variables finals que s'han acabat analitzant. Tot i que s'ha intentat en la mesura del possible seleccionar les dades de manera que siguin comparables, en alguns casos no ha estat possible, ja que els càlculs en els nivells de desagregació territorial de l'estudi no es calculen de la mateixa manera. En tot cas, es fa esment d'aquests aspectes perquè el lector ho tingui en compte.

Respecte a l'anàlisi demogràfica, s'ha estudiat l'evolució de la població els darrers 10 anys, l'estructura per edats i sexe, la distribució de la població per grans grups (joves, adults, gent gran) i sexe, els principals índexs demogràfics (dependència, dependència juvenil...).

Pel que fa al mercat de treball, s'han consultat diverses bases de dades estadístiques per realitzar una anàlisi descriptiva de les principals característiques del mercat laboral a cada territori. Es presenten dades relacionades amb l'evolució de la població en edat activa, els principals sectors econòmics (empreses i treballadors), les característiques de la població ocupada (evolució, distribució per sexes i taxes d'ocupació) i les característiques de la població desocupada (evolució, distribució per sexes i taxes d'atur).

Després de presentar les característiques dels mercats de treball de cada territori, l'anàlisi s'ha centrat en la descripció de la situació de la població jove en particular. La població jove queda definida a l'estudi com la que té entre 16 i 24 anys. En el cas d'algun indicador, no es disposaven de dades prou desagregades per edats i s'ha treballat el col·lectiu de 16 a 29 anys. En aquest sentit, ja no es parla de població jove sinó de persones de menys de 30 anys. S'ha estudiat l'evolució de la població jove els darrers 10 anys i el seu pes respecte al total de la població, la seva distribució per sexe, la seva situació d'activitat (taxes d'ocupació juvenil i taxes d'atur juvenil) i els seus pesos sobre la població en edat activa, la població ocupada i la població desocupada.

2.1.3. Anàlisi de les primeres experiències laborals de les persones joves

Un cop analitzat el context territorial a escala demogràfica, econòmica i laboral en què es troba la població de joves, s'ha fet una anàlisi específica de les primeres experiències laborals dels joves a cada territori. Amb aquesta finalitat s'han entrevistat joves amb diferents perfils i que hagin participat en algun programa de mobilitat laboral o no. La finalitat és veure quina valoració fan de les seves experiències, les seves motivacions d'elecció, el grau de satisfacció amb la participació en els principals programes de mobilitat existents als territoris, observar quin impacte han tingut en la seva situació actual aquestes experiències i esbrinar quins aspectes de millora introduirien per fomentar que les persones joves accedeixin a programes de mobilitat. A través d'aquestes entrevistes també s'ha mirat de captar les experiències de mobilitat existents a l'entorn pròxim de la persona entrevistada.

En total s'han entrevistat 32 persones, 8 en cada un de les quatre zones fronteres d'Aragó, Catalunya, Andorra i França. Les persones han estat seleccionades entre els contactes dels diferents serveis de joventut, i s'ha buscat un equilibri de sexe, majors i menors de 25 anys i amb estudis superiors o obligatoris.

A més, també s'ha passat un qüestionari en línia per saber l'opinió de les persones usuàries dels principals programes de mobilitat existents. Les anàlisis de les trajectòries de les persones joves s'ha fet en relació amb les variables personals i amb les variables del context dels territoris on habiten per contextualitzar les seves vivències personals. S'han aconseguit 78 respostes: 15 joves residents a l'Aragó, 16 a França i 47 a Catalunya. A Andorra no s'ha pogut passar el qüestionari perquè no hi havia programes de mobilitat a causa de l'alta mobilitat que ja hi té de per si la població.

2.2. Anàlisi dels recursos de cada territori per facilitar la mobilitat del col·lectiu de joves en les seves primeres experiències laborals

Al segon àmbit s'han desenvolupat dues activitats amb la finalitat de:

- Elaborar un mapa de recursos per a la mobilitat dels joves entre les regions de la zona transfronterera que s'analitza.
- Conèixer i analitzar els actors i les xarxes de coordinació de programes de mobilitat a cada territori i entre si.
- Detectar millores per introduir i fer recomanacions per potenciar la coordinació de programes de mobilitat.

2.2.1. Anàlisi dels programes de mobilitat laboral, voluntariat o pràctiques

Aquí s'ha fet una anàlisi de com es produeix la mobilitat de les persones joves, als diferents territoris de l'àmbit geogràfic d'anàlisi. En aquest sentit, s'han tractat d'identificar diferents recursos a través dels quals es realitza la mobilitat de persones i els programes de mobilitat existents als diversos territoris.

Amb aquesta finalitat s'ha recopilat informació sobre els diversos recursos, programes i serveis que estan implicats a fomentar la mobilitat internacional del col·lectiu de joves. Els socis del projecte han aportat la informació existent als seus territoris, i en alguns casos s'ha completat amb altres documents i informes sobre xarxes específiques. S'ha tingut en compte la diferent tipologia de recursos, tant de tipus laboral, com de formació o de voluntariat, i tant si ofereixen un servei d'informació, d'orientació, d'acompanyament o d'organització de la mobilitat.

Amb la informació recopilada s'ha confeccionat un inventari i mapa de recursos presentat en forma d'un quadre sintètic dels recursos existents.

2.2.2. Anàlisi de la xarxa de coordinació entre institucions i professionals

A més dels diferents recursos de mobilitat existents, també s'han analitzat les diferents xarxes de coordinació i actors que s'encarreguen del disseny, implementació i desenvolupament de programes o participen en la mobilitat de persones. S'han identificat les xarxes de coordinació existents i els actors que en formen part i s'ha recollit la seva valoració de l'experiència en la implementació de recursos i programes de mobilitat i les millores que consideren que cal introduir.

Amb aquesta finalitat es van organitzar 7 reunions de grup (o focus group), una a Saragossa, una a Andorra, una a Girona, una altra a la Seu d'Urgell, una a Foix, una altra a Tolosa, i una darrera a Perpinyà. A més hi va haver una vuitena reunió de grup amb els socis del projecte, aprofitant la seva trobada a Saragossa, on es va presentar els principals resultats de l'estudi.

3. Marc normatiu laboral

El marc normatiu dels tres països on s'està desenvolupant el projecte Trampoline ha estat analitzat tenint en compte com s'organitza cada sistema nacional d'ocupació i de quins instruments disposa, la regulació laboral del treball de menors d'edat, la tipologia de contractes pensats per poder ajudar joves a accedir a una ocupació i les mesures que hi ha a cada país per fomentar l'ocupació juvenil.

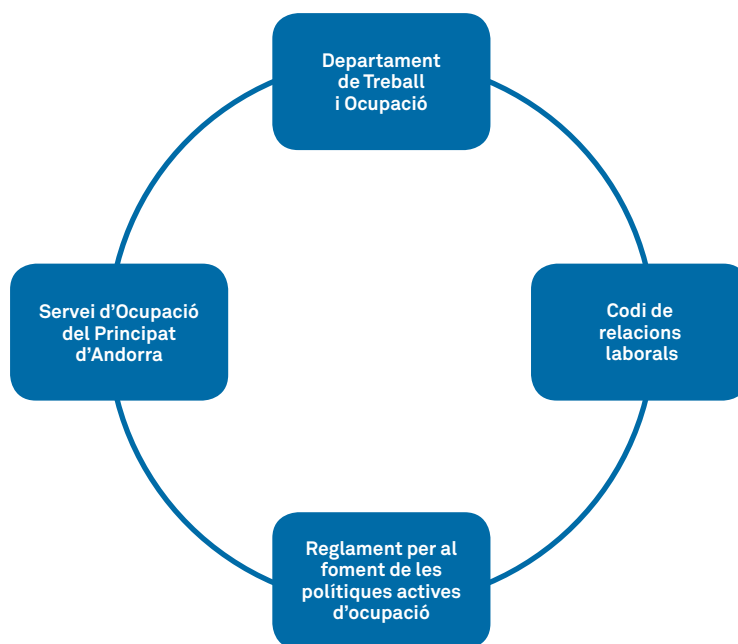
Com a pas previ a l'anàlisi del marc normatiu als tres països, cal comentar els criteris que s'estableixen a l'àmbit de la Unió Europea. L'aspecte més destacable és la lliure circulació dels ciutadans dels països que formen la Unió Europea. Això permet desplaçar-se, residir, estudiar, cercar treball o treballar en qualsevol país de la Unió Europea sense sol·licitar autorització d'entrada o de treball i gaudint de les mateixes condicions que els ciutadans del país. Si el període de residència en el país, ja sigui per motiu d'estudi o de treball, és superior als tres mesos, cal demanar una targeta de residència a les autoritats competents. En el cas d'estar desenvolupant una professió que està regulada, s'ha de sol·licitar el reconeixement del títol o certificat necessari per desenvolupar la feina.

3.1. Andorra

El Principat d'Andorra té la particularitat, respecte a Espanya i França, que no forma part de la Unió Europea i, per tant, presenta limitacions per a la lliure circulació de treballadors i treballadores. No obstant això, com es veurà, depèn molt de persones no autòctones per donar resposta a la demanda de mà d'obra de les empreses, especialment en la temporada hivernal. Per aquest motiu, es dota d'un mecanisme per poder atorgar permisos de treball i residència temporals. Aquest fet i la no presència del programa europeu de Garantia Juvenil són les principals particularitats que presenta respecte als altres dos territoris que s'analitzen.

A continuació, s'exposen els elements més rellevants del sistema nacional d'ocupació andorrà:

Figura 1. Elements destacats del sistema d'ocupació andorrà

Els principals contractes (regulats pel Codi de relacions laborals) de l'àrea andorrana destinats a joves són els següents:

- a. **Els contractes d'aprenentatge.** És una relació laboral contractual d'entre sis mesos a dos anys que exigeix la necessitat d'ensenyar de manera tècnica i pràctica un ofici o treball al menor d'edat (o un major d'edat amb alguna discapacitat) per part del contractant alhora que retribueix el treball d'aquest aprenent.
- b. **Els treballs en pràctiques formatives.** La matriculació en centres d'ensenyament del Principat permet als estudiants fer pràctiques formatives en una empresa o entitat pública, sempre que es compleixin les condicions estipulades en el reglament regulador del contracte.
- c. **Les quotes d'autoritzacions d'immigració temporals.** Aquestes quotes, tot i no representar un tipus de contracte específic ni focalitzar-se únicament en les persones joves, poden representar una oportunitat de mobilitat laboral per a joves de zones properes. Les quotes d'autoritzacions d'immigració són aprovades a través d'un decret que incorpora un reglament en què es defineix el sector en contracte i les activitats laborals implicades, i que incideix en diferents aspectes com la formació, els requisits salarials, l'experiència necessària, etc.

D'altra banda, les principals mesures (posades en marxa pel Govern d'Andorra o altres institucions) per incentivar l'ocupació entre les persones joves són les següents:

El Pla per a joves actius de 16 a 21 anys. S'adreça a les persones joves que han acabat la formació obligatòria i no han aconseguit una inserció en el mercat laboral. Els proporciona una formació professionalitzadora prèvia a l'accés al món laboral i en fomenta l'entrada en l'àmbit laboral. Es fa a través del Programa de foment de la contractació i la formació pràctica en el si de l'empresa de joves actius de 16 a 21 anys, com a segona part del Pla, i es prioritza que aquests aconseguixin establir un contracte de durada indefinida mitjançant les subvencions que s'ofereixen a les empreses, les entitats parapúbliques, les societats públiques o les entitats sense ànim de lucre que s'acullin al Programa.

3.2. Espanya

La gran diferència del marc regulador de les relacions laborals de l'Estat espanyol respecte al del francès i al de l'andorrà és que no permet treballar als menors de 16 anys ni preveu els treballs d'estiu. En relació amb el marc normatiu francès, l'espanyol mostra més descentralització en les polítiques actives d'ocupació, que són dissenyades a nivell estatal (ministeri), però la seva implantació és de competència regional (comunitat autònoma). En aquest sentit, les dues comunitats autònomes que s'analitzen, Aragó i Catalunya, presenten mesures de foment de l'ocupació juvenil diferents, encara que comparteixen un mateix programa de Garantia Juvenil.

A continuació, es presenten els elements més rellevants del sistema nacional d'ocupació espanyol:

Figura 2. Elements destacats del sistema espanyol d'ocupació

Els principals contractes (regulats per l'Estatut de treballadors) de l'àrea espanyola destinats a joves són els següents:

- El contracte per a la formació i l'aprenentatge.** És una relació laboral contractual d'entre un a tres anys que té per objecte la qualificació professional del treballador en un règim d'alternança d'activitat laboral retribuïda per una empresa amb una activitat formativa rebuda en el marc del sistema de formació professional del sistema educatiu.
- El contracte en pràctiques.** És una relació laboral contractual d'entre sis a dos anys que té per objecte l'obtenció per a la persona treballadora de la pràctica professional adequada al nivell d'estudi cursat.
- El contracte indefinit a temps parcial amb vinculació formativa.** Adreçat a les persones joves aturades amb menys de 30 anys que compleixen els requisits per optar-hi. Tindran una jornada laboral a temps parcial no superior a la meitat de la corresponent d'un treballador a temps complet (amb algunes excepcions), que l'hauran de compa-

tibilitzar amb la formació (no necessàriament vinculada al lloc de treball objecte del contracte) o justificar que l'han cursada en els sis mesos previs a la formalització del contracte.

- d. **El contracte temporal de primera ocupació jove.** És una relació laboral contractual d'entre tres a sis mesos que té com a objectiu l'adquisició d'una primera experiència professional, dirigit a la contractació de joves, especialment per part de pimes i autònoms.
- e. **El conveni de pràctica no laborals.** Encara que no és un contracte laboral, aquests convenis entre empresa i jove supervisats pels serveis d'ocupació estan adreçats a joves sense experiència laboral prèvia de més de tres mesos, que seran garants d'una beca del 80% de l'indicador públic de renda d'efectes múltiples (IPREM), com a mínim.

D'altra banda, les principals mesures (posades en marxa pel Govern d'Espanya i altres institucions) per incentivar l'ocupació entre les persones joves són les següents:

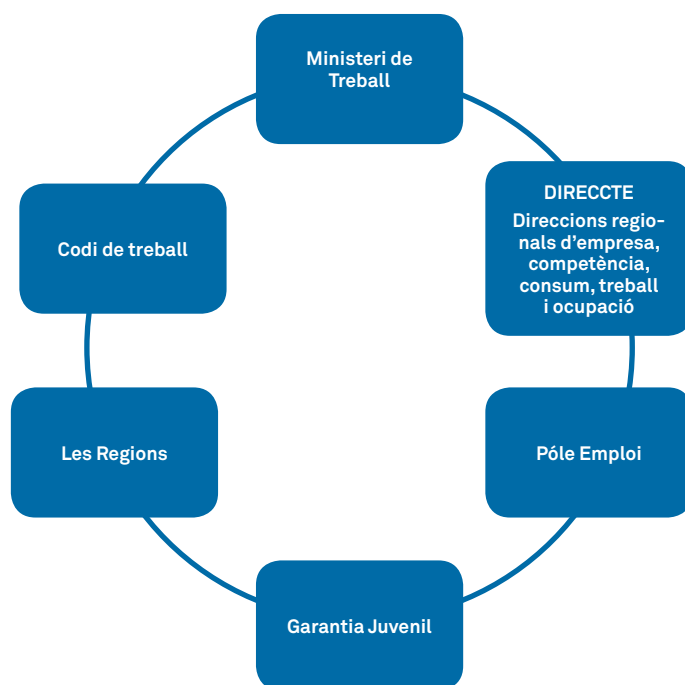
- i. **El programa Garantia Juvenil.** Iniciativa de la Unió Europea que té com a objectiu que joves que no estiguin cursant estudis ni fent formació ocupacional o no tinguin feina, puguin rebre una oferta d'ocupació o formació després d'haver finalitzat els estudis o perquè estan en situació d'atur. Els requisits i incentius per accedir a aquest programa es troben en el Pla nacional d'implantació de la Garantia Juvenil a Espanya.
- ii. **De manera particular, a Catalunya hi ha sis mesures importants per incentivar l'ocupació entre el col·lectiu de joves**, com ara: Joves en pràctiques, que són contractes de sis mesos per a joves titulats que busquen una primera experiència professional; Fem ocupació per a joves, que té per objectiu dotar les persones joves d'una experiència professional mitjançant un contracte laboral i una formació vinculada al contracte de treball; Projectes singulars, que pretén reforçar les competències professionals de les persones joves desocupades i no integrades en el sistema d'educació o formació; Ajudes i subvencions a l'emprenedoria; TLN Mobilicat, en què s'ofereixen pràctiques a persones joves en situacions d'atur per un temps mínim de dos mesos a qualsevol país de la Unió Europea, i Eurodissea, que és un programa d'intercanvi de l'Assemblea de les Regions d'Europa que ofereix pràctiques de tres a set mesos per a joves a l'estranger.
- iii. **De la mateixa manera, a Aragó** és l'Institut Aragonès d'Ocupació (INAEM) el que impulsa aquestes mesures per millorar l'ocupabilitat de les persones joves a través del Pla aragonès per la millora de l'ocupabilitat jove (PAMEJ). Dins d'aquest Pla, són importants les Escoles taller, uns programes de formació en alternança amb l'ocupació adreçats a persones joves desocupades i inscrites en una oficina d'ocupació de l'INAEM. S'han d'esmentar també els programes experimentals, que pretenen afavorir el desenvolupament de projectes adreçats a persones joves no ocupades ni integrades en els sistemes d'educació o formació per millorar les seves eines de cara a poder inserir-se al món laboral. Una última mesura és el Pla de formació i inserció juvenil d'Aragó (FIJA), que és un programa d'ocupació juvenil destinat a joves desocupats a través de modalitats contractuals ajustades als perfils professionals i personals individualitzats.
- iv. **El Pla de xoc per a l'ocupació jove 2019-2021**, que engloba un total de cinquanta mesures per millorar l'ocupació de les persones joves, a fi de millorar la competitivitat i el valor afegit de l'estructura productiva espanyola, enfortir el compromís amb la formació integral i la qualificació de les persones joves, i desenvolupar iniciatives de tornada a l'escola, de suport a la formació de competències estratègiques i de l'associacionisme empresarial.

3.3. França

El marc normatiu a França mostra alguns elements en comú amb el d'Andorra, en el tema de la regulació dels treballs d'estiu dels joves amb menys de 14 anys, i amb el d'Espanya, en relació amb la presència del programa de Garantia Juvenil. La particularitat del marc normatiu francès es troba en les tres figures que hi ha a nivell regional amb la presència d'una direcció general (DIRECCTE), un servei d'ocupació encarregat de la intermediació i un govern regional que col·labora en l'orientació i en les polítiques de formació. Una segona particularitat és l'existència d'un servei d'orientació específic per al col·lectiu de joves, les Missions locals, que no es troba ni a Andorra ni a Espanya.

El sistema nacional d'ocupació francès es caracteritza pels elements següents:

Figura 3. Elements destacats del sistema de treball francès

Els principals contractes (regulats pel Codi del treball) de l'àrea francesa destinats a joves són els següents:

- El treball d'estiu.** Contractes destinats a menors de 14 a 15 anys per treballar durant el període de vacances escolars, sempre que es compleixin les condicions que estableix la regulació del treball de menors.
- El contracte d'aprenentatge.** És una relació laboral contractual que té per objectiu permetre a una persona jove que segueixi una formació general, teòrica o pràctica, per adquirir un títol amb propòsit professional. L'aprenentatge es basa a alternar formació teòrica amb formació professional en una empresa.
- El contracte de professionalització.** És una relació laboral contractual que permet l'adquisició d'una qualificació professional reconeguda. L'objectiu és la inserció de les persones joves i adultes que compleixin els requisits per ser-ne beneficiàries.

D'altra banda, les principals mesures (posades en marxa pel Govern de França o altres institucions) per incentivar l'ocupació entre les persones joves són les següents:

- i. **La Garantia Juvenil.** És un servei destinat a ajudar els i les joves en situacions precàries (del col·lectiu ni-ni) en el seu accés a l'autonomia i la integració professional. Pren la forma d'un contracte d'un any entre el jove i una missió local, en què aquesta última acompanya el jove de manera intensiva, monitorada i individualitzada per identificar els seus punts forts i habilitats.
- ii. **Les Missions locals.** És una mesura destinada a la integració socioprofessional de les persones joves que intenta resoldre els problemes que dificulten la seva inserció en el món laboral. Per a això, utilitzen un enfocament global per construir un projecte professional i de vida amb ells. Les Missions són les encarregades de desenvolupar el programa de Garantia Juvenil i l'itinerari contractat d'acompanyament cap a l'ocupació i l'autonomia (PACEA).
- iii. L'itinerari contractat d'acompanyament cap a l'ocupació i l'autonomia (**PACEA**) és el marc contractual de l'acompanyament a les persones joves.
- iv. **Els dispositius de segona oportunitat.** Són serveis que ofereixen una actualització dels fonaments escolars per a joves i un acompanyament d'aquests per intentar construir el seu projecte personal i professional, perquè puguin adquirir autonomia i s'integrin socialment. Hi ha dos dispositius, les escoles de segona oportunitat (E2C), adreçades a joves que han abandonat el sistema educatiu sense cap titulació, i la Institució per a la Inserció Laboral (EPIDE), adreçada a joves aturats sense titulació o amb risc de marginació.
- v. **El Fons per a la Integració Professional de Joves (FIPJ).** Mesura destinada a finançar accions complementàries al suport personalitzat i reforçat per als beneficiaris joves que han de fer front a obstacles socials, familiars, culturals, etc.

3.4. Síntesi del marc normatiu

En general, s'aprecia que hi ha una organització semblant dels sistemes nacionals d'ocupació, amb un organisme regulador com és el Ministeri de Treball, una legislació que regula les relacions laborals (codi o llei) i un servei públic d'ocupació responsable d'organitzar l'atenció a les persones desocupades o que cerquen una feina millor i que realitza una intermediació entre aquestes persones i les empreses. La principal diferència és la presència d'un dispositiu d'atenció i acompanyament específic per a la inserció del col·lectiu jove que hi ha a França.

També s'observen algunes coincidències entre els països analitzats sobre les tipologies de contractes per a joves i mesures per fomentar l'ocupació juvenil amb subvencions o bonificacions a la seva contractació.

En relació amb la regulació del treball de menors, es destaca que a França i Andorra les persones poden començar a treballar a partir dels 14 anys, fet que es denomina com a treballs d'estius. En el cas espanyol, els i les menors d'edat no poden començar a treballar fins als 16 anys.

Un instrument que és comú als tres països són els contractes lligats a la formació. Aquest és un instrument que podria ser interessant de cara a fomentar la mobilitat relacionada amb les primeres experiències laborals de les persones joves, especialment en el cas de França i Espanya, on els seus ciutadans tenen lliure circulació i no és necessari tenir una auto-

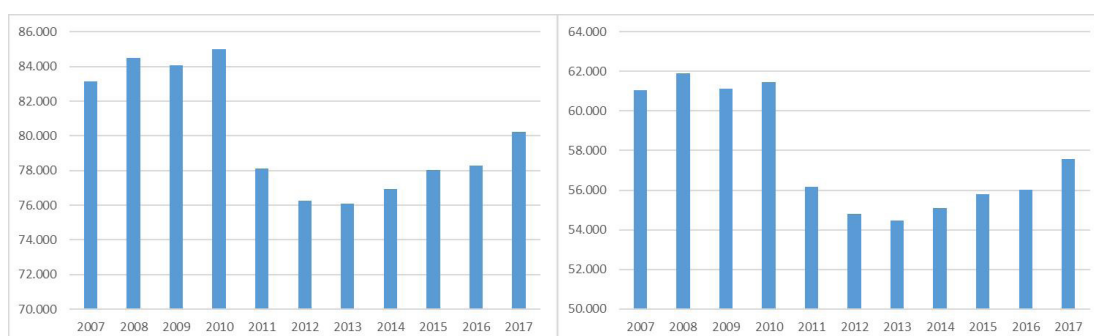
rització de treball o residència. Aquí l'aspecte clau seria l'establiment d'una col·laboració entre centres i entitats d'ensenyament dels diferents països per vehicular aquesta mobilitat transfronterera. Una col·laboració que es tractaria d'ajudar les persones joves que volen fer estades formatives en empreses a trobar i tenir un ventall més gran de possibilitats, de fer l'acollida dels i les joves en formació que arriben i signar el conveni de formació entres aquests i l'empresa local. Una experiència que pot servir com a exemple és el Programa TLN Mobilicat, que porta a terme la Generalitat de Catalunya a través del Servei Públic d'Ocupació de Catalunya (SOC).

4. Anàlisi socioeconòmica

4.1. Andorra

L'evolució de la població (general, ocupada, desocupada i jove) ve marcada per una davallada important deguda a la depuració censal feta entre els anys 2009 i 2013, que a més coincideix amb la crisi econòmica. A partir del 2013, la recuperació econòmica va marcant una evolució positiva dels registres estadístics, com la generació d'ocupació, la reactivació del flux migratori que suposa el creixement de la població i la reducció de les xifres d'atur que situa la seva taxa d'atur en un 2,4%.

Figura 4. Evolució de la població general i la població en edat activa a Andorra. 2007-2017

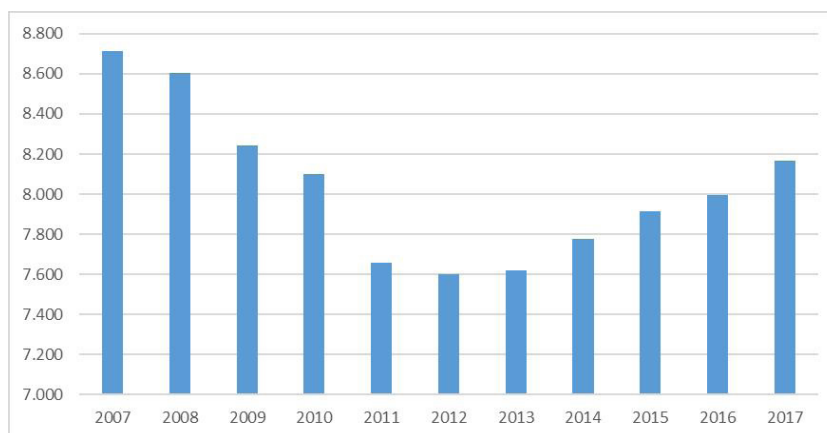

Font: Departament d'Estadística del Govern d'Andorra

La població estrangera resident a Andorra presenta un impacte important; representa més del 50% de la població andorrana, a causa de necessitar més mà d'obra de la que hi ha al país i, per tant, s'ha d'importar. Aquest és un fet molt característic d'Andorra. Convé indicar que són els espanyols, els portuguesos i els francesos els residents estrangers més nombrosos.

La població jove també es beneficia de la recuperació general de l'economia i s'incrementa la població jove assalariada i el seu pes entre les persones assalariades, i baixen les xifres d'atur juvenil. No obstant això, part del creixement de l'ocupació de la població jove sembla produir-se amb persones joves no residents a Andorra, fet que explicaria el descens de la taxa d'ocupació juvenil que experimenten els residents al Principat. La baixada de la taxa d'ocupació juvenil a Andorra és un símptoma d'un allargament en la transició de la formació a l'ocupació del col·lectiu de joves, que significa una incorporació cada vegada més tardana a la vida laboral.

Figura 5. Evolució de la població jove. 2007-2017

Font: Departament d'Estadística del Govern d'Andorra

4.2. Espanya

L'anàlisi de l'estructura socioeconòmica del territori espanyol es presenta dividida en dues grans zones: l'àrea aragonesa i l'àrea catalana.

4.2.1. Aragó

Dins de la Comunitat Autònoma d'Aragó, aquest estudi s'ha centrat en la província de Saragossa i d'Osca. La primera té una població pròxima al milió de persones, però amb una tendència decreixent en els últims cinc anys a produir-se una caiguda del 2,6%, centrada econòmicament en el sector serveis (per la importància de la ciutat de Saragossa) i concentrant la majoria d'empreses i llocs de treball de la zona aragonesa. En termes de població activa i desocupada, en tots dos valors s'observen nombres més elevats que la mitjana del conjunt d'Aragó, i es destaca més ocupació dels homes malgrat que les dones són les que tenen més pes en nombre poblacional absolut.

La segona província (Osca) té una població superior a les 200.000 persones, amb una tendència decreixent des d'inicis de la dècada a produir-se una caiguda del 3,9%. A diferència de Saragossa, concentra menys empreses i llocs de treball, però en termes percentuals s'aprecia una importància més elevada de sectors com l'agricultura i la construcció. És interessant també observar com l'impacte de l'atur és menor a Osca que en el conjunt d'Aragó. Cal afegir que, de manera particular, aquest estudi se centra dins de la província de Saragossa, en la capital provincial, i, dins d'Osca, a les comarques frontereres (la Jacetània, Alt Gállego, Sobrarb i la Ribargorça).

Figura 6. Evolució de la població general i la població jove a Saragossa i Osca. 2007-2017

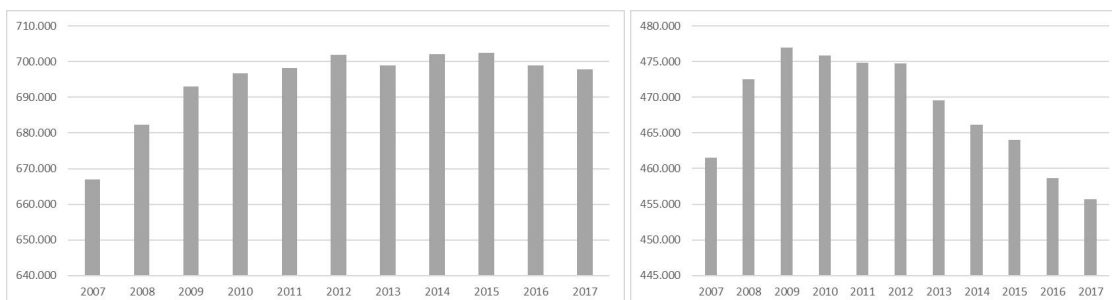
Font: Institut Aragonès d'Estadística, IAEST

Quant a la situació de la població jove, veiem com a Aragó es destaca que té una taxa d'ocupació del 23,8% i una taxa d'atur situada en el 18,8% (amb més incidència sobre les dones). A nivell provincial, tant a Saragossa com a Osca representa un 9,1% de la població total, però veiem com la taxa d'ocupació és lleugerament superior en la segona província (24,2% enfront de 23,3%), així com la taxa d'atur juvenil (24,2% enfront de 19%).

a. Ciutat de Saragossa

La ciutat de Saragossa està en un procés de recessió demogràfica. L'evolució demogràfica negativa està significativament un envelliment de la població. Tanmateix, els resultats positius de l'economia que estan generant ocupació a la ciutat i el fet que la població que marxa és majoritàriament adulta, indiquen que la disminució de la seva població es pot deure a motius relacionats amb l'habitatge. És a dir, persones que marxen a viure fora de la ciutat, però segueixen treballant-hi. És significativa la pèrdua de població en edat activa. En contraposició, la població jove mostra una tendència positiva als dos darrers anys.

Figura 7. Evolució de la població total i la població en edat activa de Saragossa. 2007-2017

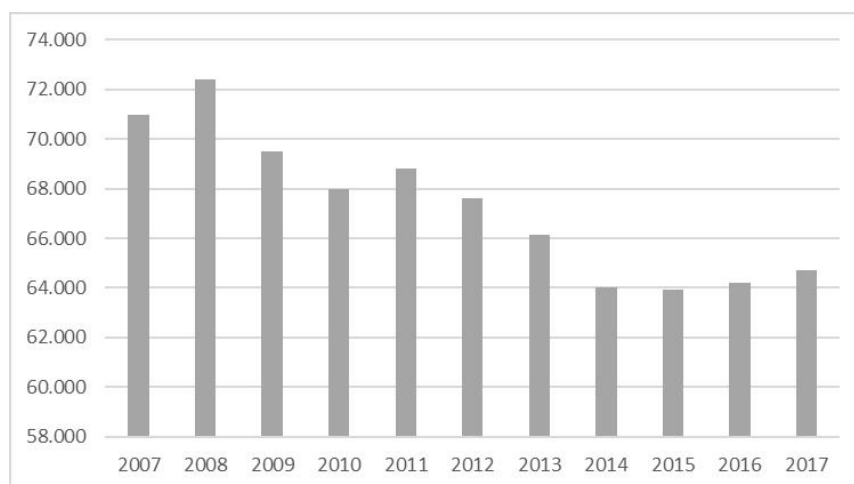
Font: Observatori Municipal d'Estadística de la Ciutat de Saragossa

Un fet que sobresurt de Saragossa és que les dones predominen entre la població i presenten una taxa d'ocupació superior a la dels homes. Entre la població jove, les dones també presenten una ocupació elevada, encara que no predominen.

Malgrat que el nombre d'empreses no s'incrementa, la recuperació econòmica està generant nous llocs de treball (uns 30.000 en 5 anys) i reduint les xifres d'atur (poc més de 21.000 aturats). Aquest context positiu també està impulsant l'ocupació juvenil (1 de cada 4 joves de la ciutat està ocupat) i reduint l'atur juvenil (-2.421). La diferència entre la reducció de persones joves desocupades i l'increment de la població jove ocupada indica que per a cada jove que ha deixat d'estar a l'atur hi ha quasi dos que han trobat un lloc de feina.

Així que, tot i expulsar població, la ciutat es manté atractiva per a les persones joves que venen per les millors oportunitats laborals que els ofereix la capital aragonesa i per la presència d'una oferta formativa més diversificada.

Figura 8. Evolució de la població jove a la ciutat de Saragossa. 2007-2017

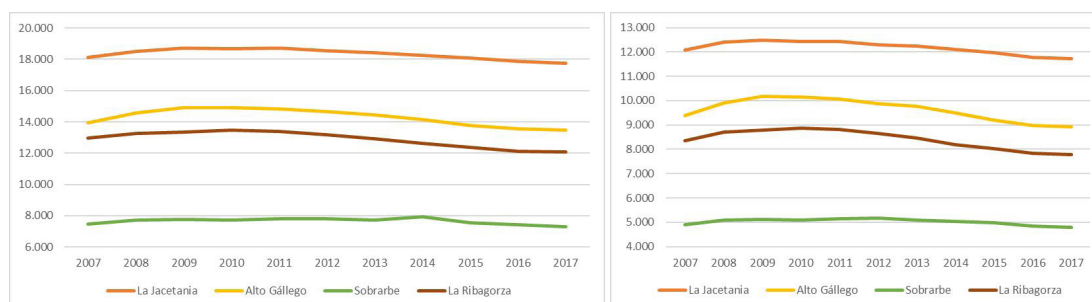

Font: Observatori Municipal d'Estadística de la Ciutat de Saragossa

b. Comarques frontereres d'Osca

A les comarques frontereres d'Osca es produeix una davallada de la seva població, especialment entre la població activa, comuna a moltes zones de muntanya. Aquesta pèrdua de població està intensificant el procés d'envelliment i pot generar problemes per al recanvi generacional de les persones ocupades a mitjà termini. De fet, ja s'observa com comencen a atraure mà d'obra per poder cobrir els llocs de treball que es generen.

Figura 9. Evolució de la població a les comarques frontereres. 2007-2017

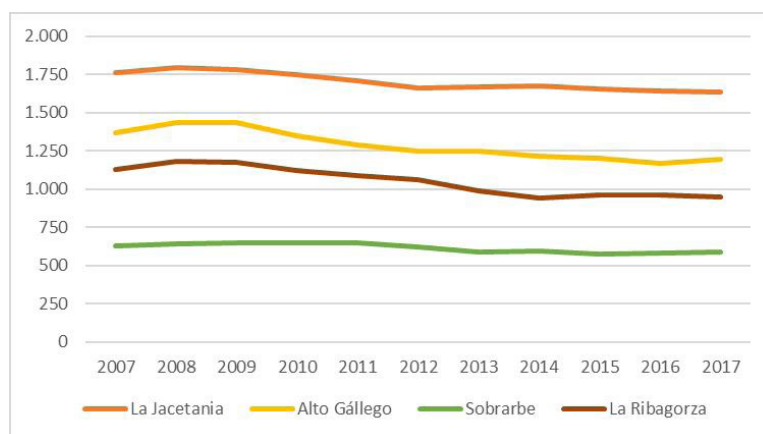
Font: Institut Aragonès d'Estadística, IAEST

Al territori fronterer d'Osca es detecta un dinamisme econòmic significatiu que està impulsant l'aparició de noves empreses i la creació de nous llocs de treball. En l'activitat econòmica d'aquest territori, tenen un pes important les activitats relacionades amb el turisme de muntanya, tant en el teixit empresarial com en l'estructura ocupacional.

La generació d'ocupació que s'està produint al territori ha elevat les taxes d'ocupació de la seva població, en especial entre els homes. Les xifres d'atur també són positives, ja que van reduint-se i se situen en valors poc importants, per sota del 10% (a excepció de la Jacetània). Encara que les xifres d'atur són positives, aquestes mostren com l'atur té més incidència entre les dones.

En aquest context de bonança econòmica, el col·lectiu de joves milloren la seva ocupació, augmenta el nombre de joves ocupats i incrementa la seva taxa d'ocupació juvenil. Algunes comarques mostren creixements lleus de la població jove, fet que pot estar relacionat amb la generació d'ocupació juvenil. Per sexes, entre els homes hi ha més ocupació (1 de cada 4 joves treballen) que entre les dones (2 de cada 10 joves treballa). L'atur juvenil també s'està reduint i les taxes d'atur juvenil experimenten variacions importants.

Figura 10. Evolució de la població jove. 2007-2017

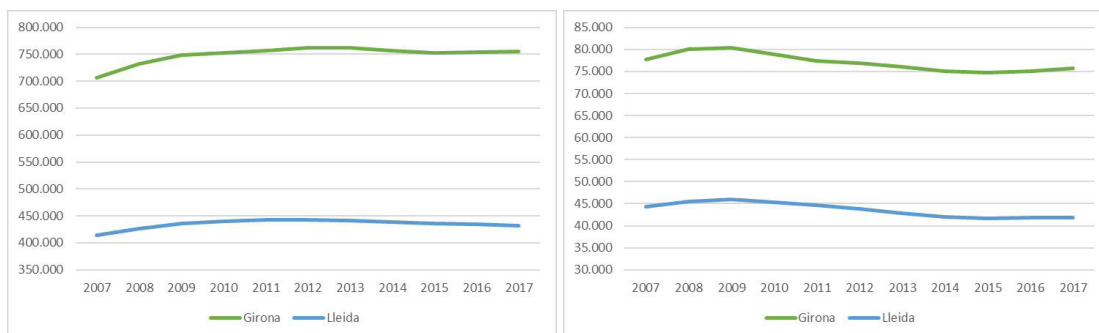
Font: Institut Aragonès d'Estadística, IAEST

La generació de feina al territori on es produeix un envelliment de la mà d'obra serà un dels principals reptes a què faran front aquests territoris si volen mantenir la seva activitat econòmica. En aquest sentit, el manteniment i l'atracció de talent, ja sigui a través del retorn o la captació, haurà de ser un tema a treballar per les empreses, però també per les administracions.

4.2.2. Catalunya

En la comunitat autònoma de Catalunya, l'estudi se centra en les províncies frontereres amb França i Andorra, això és, Girona i Lleida. La primera compta amb més de 700.000 persones; concentra el 10% de la població catalana i té una tendència creixent des del 2015. En termes econòmics, aplega més d'un 10% de les empreses catalanes i un 9% dels llocs de treball, en què és important el pes sectorial que té la construcció. Sobre la població ocupada, és interessant remarcar que bona part de la població treballa fora de la província. En relació amb la població desocupada, es percep que els valors són lleugerament superiors a la mitjana catalana (en destaca el valor del sexe femení). La segona compta amb més de 400.000 persones, però amb una tendència decreixent, que ha suposat una pèrdua poblacional del 2,4% entre el 2012 i el 2017. En termes econòmics, concentra la meitat del percentatge vist a la província de Girona en matèria d'empreses i llocs de treball en relació amb el conjunt de Catalunya, i sobretot és molt important la presència del sector agrari. Pel que fa a la població activa, es pot observar la seva posició com a exportadora de mà d'obra i, en relació amb la població desocupada, és inferior a la mitjana de l'àrea catalana. Cal dir que, com a l'Aragó, aquest estudi també analitza particularment algunes de les comarques frontereres, això és l'Alt Urgell, la Cerdanya i l'Alt Empordà.

Figura 11. Evolució demogràfica i de la població jove a Girona i Lleida. 2007-2017

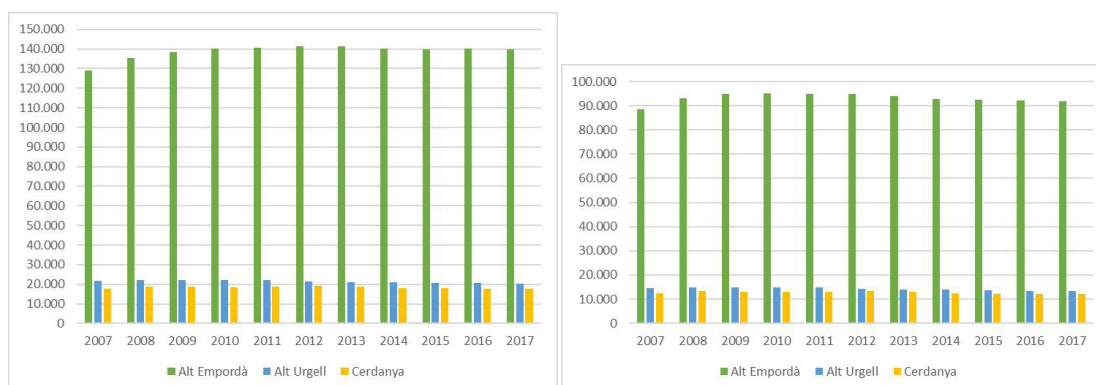
Font: Institut d'Estadística de Catalunya, IDESCAT

En l'àmbit provincial, tant a Girona com a Lleida, el col·lectiu de joves representa quasi un 10% de la població total, i mostra uns valors similars tant en la taxa de feina (39,2% i 39,4%) com en la taxa d'atur (10,6% i 11%).

c. Les comarques catalanes

Les tres comarques catalanes presenten un procés de pèrdua de la seva població, en especial entre la població activa, comuna a moltes zones de muntanya. La pèrdua de població està intensificant el procés d'envelliment i a mig termini pot generar problemes en el recanvi generacional de les persones ocupades. De fet, ja s'observa com comencen a atraure mà d'obra per poder cobrir els llocs de treball que s'hi generen.

Figura 12. Evolució de la població total i de la població en edat activa. 2007-2017

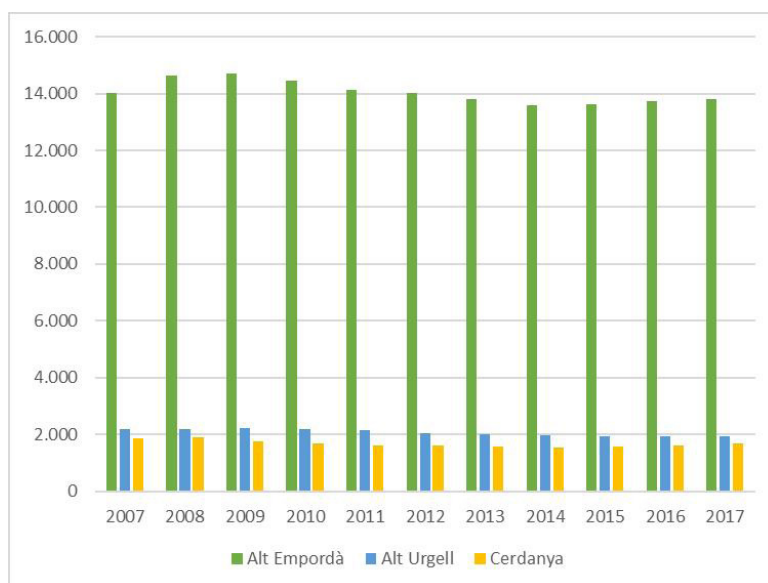
Font: Institut d'Estadística de Catalunya, IDESCAT

La recuperació econòmica està impulsant l'aparició de noves empreses, genera ocupació i comporta un fort descens de l'atur. No obstant això, l'increment de l'ocupació, l'envelliment de la població i la pèrdua de població en edat activa pot generar problemes a les empreses locals per trobar treballadors i treballadores. Així que, en els propers anys, tindran el repte de captar i atraure noves persones per treballar.

L'economia de les comarques està influïda per la importància que tenen les activitats relacionades amb el turisme, com el comerç i l'hoteleria, a causa del nombre d'empreses que apleguen i el de llocs de treball que creen. El sector públic també és importat, en especial l'activitat sanitària a la Cerdanya i la de defensa a la Seu d'Urgell.

En relació amb la població jove, en els darrers anys mostra un creixement, que fa que guanyi pes dins de la població activa. L'evolució positiva de l'ocupació també afecta la població jove, que veu com s'incrementa el volum d'aquest sector poblacional que s'incorpora a l'ocupació i augmenta en relació amb la població ocupada total. L'increment de l'ocupació fa que la taxa d'ocupació creixi, mentre que es redueixen les xifres d'atur. Aquesta millora de l'ocupació juvenil pot ser un factor d'atracció que estigui darrere del creixement poblacional del sector jove.

Figura 13. Evolució de la població jove. 2007-2017

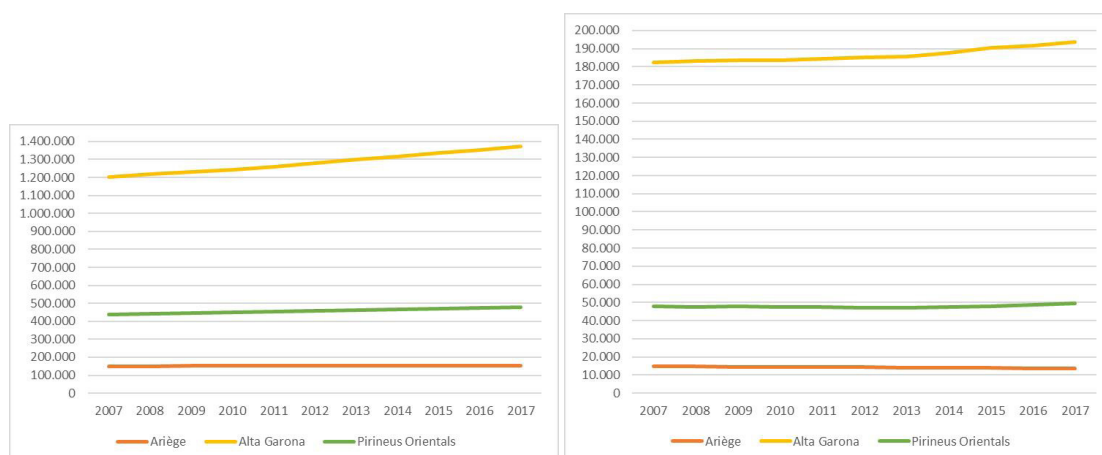

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, IDESCAT

4.3. França

L'anàlisi de l'estructura socioeconòmica de la zona francesa se centra en la regió d'Occitània, situada al sud del país (com a regió fronterera), amb Tolosa de Llenguadoc i Montpeller com a ciutats més importants. No obstant això, aquest estudi incideix concretament en alguns districtes fronterers que formen part dels departaments de l'Arieja, de l'Alta Garona i dels Pirineus Orientals. El primer compta amb més de 150.000 habitants, amb una tendència poblacional decreixent, i una importància del sector industrial i de la construcció en el conjunt de la regió. En relació amb la població activa, se situa per sota de la mitjana d'Occitània, mentre que la població desocupada presenta valors del 6,5%. El segon departament té una població de més d'1.300.000 persones, i gairebé condensa una ¼ part de la població d'Occitània, la qual cosa ajuda a comprendre l'enorme pes que té en termes econòmics. De fet, aplega un 22,1% de les empreses i un 28% dels llocs de treball d'Occitània, amb una gran importància del sector serveis. Quant a la població en edat activa, veiem com té els valors més alts de la regió, mentre que les xifres de la població desocupada presenten un índex més alt al de l'anterior departament, en situar-se en un 9,1%. El tercer té una població lleugerament inferior als 500.000 habitants, amb una tendència creixent en els últims cinc anys, que ha presentat una variació del +3,4%. En termes econòmics, destaca per tenir una economia terciaritzada, on el sector econòmic té un paper important. La població activa presenta valors inferiors a la mitjana d'Occitània, mentre que la taxa de desocupació (que afecta més homes que dones) és sensiblement inferior al valor regional, ja que se situa en valors pròxims al 5%.

Figura 14. Evolució demogràfica total i de la població jove a l'Arieja, Alta Garona i els Pirineus Orientals. 2007-2017

Font: Institut Nacional d'Estadística i Estudis Econòmics, INSEE

Quant a la situació de la població jove, veiem com a l'Alta Garona es presenten els índexs més elevats tant en xifres absolutes (+ de 100.000 persones) com a percentuals (14,1% de la població total, davant del 10,3% dels Pirineus Orientals i 9% de l'Arieja). La taxa d'ocupació juvenil és superior a l'Arieja, se situa per sobre del 30%, mentre que als Pirineus Orientals no passa del 24%. Finalment, veiem com la taxa d'atur juvenil és alta als Pirineus Orientals, en superar el 40% sobre el total, i també són importants els valors de l'Arieja (34,3%) i l'Alta Garona (28,6%), però en menys mesura.

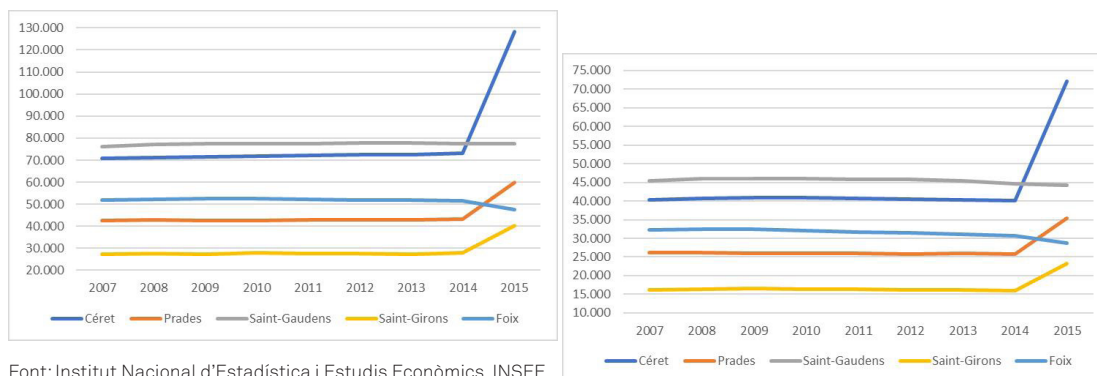
d. Els departaments fronterers

Les dades estadístiques dels departaments són un mica antigues i encara semblen estar influïdes per la crisi econòmica. A més, en el darrer any de què es disposen dades, hi ha una distorsió que afecta tres dels cinc territoris que s'analitzen. Malgrat aquests dos factors, s'observen alguns aspectes interessants que es passen a comentar.

Es tracta de territoris que estan afectats per la crisi, que en mostra els efectes en la pèrdua de població, en l'ocupació i l'increment de l'atur. Les dades més recents referents a les empreses indiquen que en els dos darrers anys s'està produint una recuperació econòmica reflectida en la creació de noves empreses.

En l'àmbit demogràfic, sobretot el predomini de dones en les poblacions dels cinc territoris a causa del pes més important que tenen entre la població més gran de 49 anys. Un altre aspecte que comparteixen amb altres territoris de muntanya és la pèrdua i l'envelliment de la població. La població d'origen estranger no és gaire important, encara que és interessant veure la proporció de la població espanyola entre els residents estrangers.

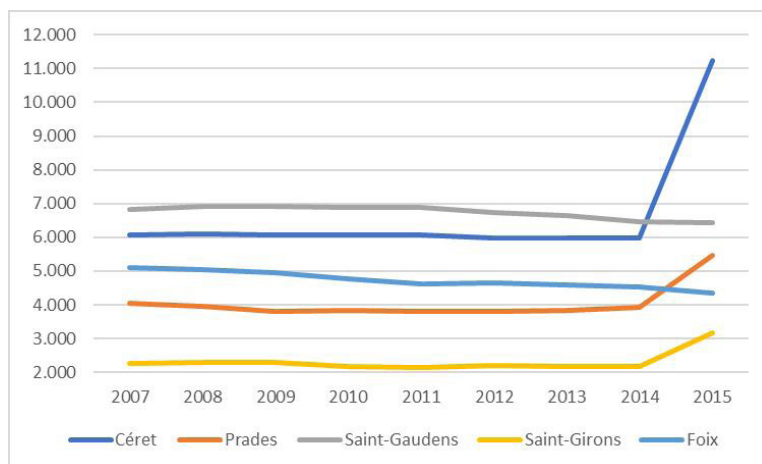
Figura 15. Evolució de la població en els departaments fronterers. 2007-2015

Font: Institut Nacional d'Estadística i Estudis Econòmics, INSEE

Entre la població jove es dona un predomini d'efectius masculins. Aquest sector es veu afectat per la destrucció d'ocupació que s'observa fins al 2015 i que determina la reducció de les persones joves ocupades. Això també afecta l'increment de les persones joves aturades. No obstant això, entre el 2011 i 2014 no totes les persones joves que deixen d'ocupar-se (709) passen a estar desocupades (206). Això pot ser degut a les causes següents: una part de les persones joves que deixen d'estar ocupades superen els 24 anys i ja no es comptabilitzen en el grup de joves; una part del jovent que estava ocupat en el territori se'n van a altres territoris a la recerca de millors oportunitats (per feina o per buscar-ne), i l'allargament de la transició entre formació i ocupació entre els joves, que cada cop es fa més tard i, per tant, no es produeix un relleu generacional amb la població jove ocupada. Aquest darrer aspecte sembla tenir incidència en el col·lectiu de dones joves, en què es registra una ocupació més baixa respecte dels homes.

Figura 16. Evolució de la població jove en els departaments fronterers. 2007-2015

Font: Institut Nacional d'Estadística i Estudis Econòmics, INSEE

5. Primeres experiències laborals

L'anàlisi de les respostes donades per les diferents persones entrevistades possibilita detectar uns trets comuns dels diferents territoris que conformen l'objecte d'aquest estudi i alhora extreure'n una sèrie de dinàmiques o tendències comunes:

- a.** Les primeres experiències laborals de les persones entrevistades són treballs temporals, bé aprofitant períodes de vacances o combinant-les amb els estudis, per exemple les feines de cap de setmana. Dins d'aquesta generalitat, es pot concretar que les persones que han cursat o estan cursant estudis superiors van prendre l'opció de treballar per tenir independència econòmica per a les seves despeses i tenir un ajut per pagar-se els estudis. Són molt pocs els casos de persones entrevistades sense cap tipus d'experiència laboral, sol coincidir amb les persones més joves que cursen estudis postobligatoris i encara estan definint la seva carrera professional.
- b.** El factor geogràfic i la potencialitat econòmica concreta que té una zona és d'una importància considerable a l'hora d'escollir la primera ocupació. Per raó d'això, en zones d'atracció turística com Andorra, molts dels primers treballs tenen relació amb aquest sector (esports de neu, comerç) i, en canvi, en altres zones menys turístiques són més comuns els llocs de treball relacionats amb l'Administració, activitats culturals o activitats de lleure, per exemple monitors de menjador o de casal d'estiu.
- c.** En termes generals, les dones entrevistades manifesten més tendència a treballar amb infants. D'aquesta manera, sovint presenten unes primeres experiències laborals relacionades amb la cura d'infants, com fer de cangur o classes de repàs. Lligat amb això, en alguns casos aprofiten les oportunitats laborals que ofereixen agències d'au-pair per adquirir experiències laborals internacionals, en especial per millorar el coneixement de l'idioma.
- d.** La major part de les persones entrevistades que han superat els estudis obligatoris i postobligatoris vincula les seves fites al treball assalariat i al mercat laboral. En canvi, les persones entrevistades més joves que estan cursant estudis mitjans, encara no tenen unes expectatives clares, ja que no han definit la seva futura trajectòria professional i laboral. En menys proporció hi ha persones que relacionen les seves fites amb activitats de voluntariat, col·laboració, etc.
- e.** En cadascuna de les zones que conformen l'objecte d'estudi, les persones entrevistades creuen, en termes generals, que podran consolidar la seva activitat laboral en les seves

corresponents àrees residencials. Les principals traves que s'assenyalen per explicar la possible manca de consolidació de l'activitat laboral és la precarietat, la mobilitat cap a altres zones per anar a estudiar o l'absència d'activitat econòmica en localitats petites.

- f.** Tret del cas de Saragossa i Tolosa, ciutats més grans, les persones entrevistades que tenen la residència familiar en ciutats més petites molt sovint han hagut d'anar a estudiar fora de la seva ciutat, sobretot les que han optat per cursar estudis superiors. Aquest fet sembla significatiu perquè ja els ha familiaritzat amb un tipus de mobilitat. Sembla com si els hagués obert les portes a ampliar els seus horitzons vitals i incorporar la mobilitat internacional com una opció.
- g.** L'agrupació de tots els perfils de mobilitat transfronterera ens permet observar com una de les principals raons esgrimides són les acadèmiques, bé sigui perquè les persones entrevistades fan ús de programes d'estudis internacionals (per exemple l'Erasmus) o perquè les seves àrees tenen manca d'oferta formativa (Andorra i la seva oferta universitària). En el cas de les persones que no tenen experiència de mobilitat, usualment s'explica per la seva joventut o per la ràpida entrada en el mercat laboral després d'haver acabat els estudis obligatoris o mitjans.
- h.** En termes generals es considera que la mobilitat transfronterera és més o menys habitual en relació amb la proximitat respecte de la frontera. Les causes d'aquesta mobilitat són gairebé sempre per estudis —per evitar problemes amb les convalidacions— o laborals —busquen mudar-se a zones més favorables i amb millors condicions per inserir-se en el mercat laboral—. Una gran part de les persones entrevistades tenen coneguts amb experiències de mobilitat, i normalment les valoracions són positives.
- i.** Els dispositius de suport per a joves, tot i que en bona mesura són coneguts, no són sempre gaire utilitzats. A més, depenent de la zona, hi ha opinions més o menys positives d'aquests serveis. Algunes de les opinions crítiques estan relacionades amb la limitació dels recursos oferts, que no donen prou resposta a les seves necessitats.
- j.** La majoria de les persones entrevistades considera que la seva futura projecció laboral està situada en els territoris on resideixen en el moment de l'entrevista, amb l'aspiració d'aconseguir un treball vinculat a la seva formació acadèmica i poder-se emancipar del nucli familiar. No obstant això, algunes de les persones entrevistades assenyalen la seva preocupació per l'estat actual de les oportunitats per a les persones joves, en el seu territori però també en general a Europa.
- k.** La mobilitat internacional, més que la transfronterera, forma part de la majoria de les expectatives del col·lectiu jove, fonamentalment en relació amb estudis, com a pràctiques o per complementar estudis o per accedir a altres centres formatius. La concreció d'aquestes expectatives està molt condicionada als recursos existents, oportunitats i decisions d'índole personal.
- l.** La mobilitat internacional per motius laborals constitueix una possibilitat per si les oportunitats en el territori no acaben de consolidar-se, però, en general, no és una prioritat per a la gran majoria. En alguns casos sí que hi ha una expectativa d'internacionalització de l'itinerari professional, però en general no és en la proximitat transfronterera, sinó en les ciutats i països amb més capacitat d'atracció en funció de les opcions professionals, ja sigui a Europa o fora d'Europa. En aquest cas, per un nombre reduït de joves Barcelona, té una certa capacitat d'atracció en alguns casos més relacionats amb l'emprenedoria, o també Saragossa.

6. Mobilitat de les persones joves i els recursos existents

En general, les persones joves presenten dos tipus de mobilitat internacional: formal i informal.

La mobilitat formal es realitza a través de programes establerts. En aquest sentit, els recursos més importants posats a disposició del col·lectiu de joves per a la mobilitat internacional són els programes europeus finançats des de diverses institucions europees —Erasmus + (que engloba diverses iniciatives), el programa Eurodissea, en el programa TLN Mobilicat i Eures—, especialment a França i a Espanya. A Andorra, a més de participar en el programa Erasmus+, sobresurt la mobilitat formativa que ve regulada amb acords i convenis amb els respectius països. La mobilitat informal és la que realitzen les persones per si mateixes. Aquesta mobilitat pot ser a través de fluxos d'intercanvi ja existents —com entre poblacions d'un costat i altre de la frontera o cap a les ciutats més importants de les regions— o espontanis fora de fluxos convencionals de relació territorial.

Els programes de mobilitat existents es vehiculen a través d'una àmplia gamma d'institucions, organismes i entitats que els incorporen en les seves activitats i serveis oferts al col·lectiu de joves. Es poden distingir tres grans grups d'organismes relacionats amb: l'àmbit de l'educació i la joventut, l'àmbit de l'ocupació i l'àmbit de la joventut. Pel que fa als recursos existents, destaca la diversitat i especialització de la cadena de serveis i recursos que s'ofereixen al col·lectiu de joves. A grans trets es poden classificar les seves funcions en: informació i orientació, serveis d'acompanyament i organització de la mobilitat, altres serveis més especialitzats com ara d'habitatge o residència.

De l'anàlisi de les opinions de les persones que han participat en programes de mobilitat es desprèn que l'impacte més important de la mobilitat internacional es dona en l'àmbit de l'orientació i l'adquisició de competències que s'incorporen en el saber fer de la gent jove, mentre que com a instrument d'inserció laboral no acaba de verificar-se que tingui un impacte directe.

Els equips professionals que participen en la gestió de serveis i recursos de mobilitat destinats a joves consideren que: cal un espai estable de coordinació entre els diferents serveis en l'àmbit local més possible i transversal; hi ha una manca d'informació i de relacions estables entre les entitats de les dues parts de la frontera a fi de poder localitzar els recursos necessaris que facilitin la mobilitat; en els últims anys ha disminuït l'interès de les persones joves per la mobilitat. A causa de la complexitat de la gestió dels programes de mobilitat, es fa necessària més col·laboració entre entitats més petites amb implantació local i entitats més grans de dimensió territorial més àmplia, que és positiva perquè combina proximitat i capacitat de gestió.

7. Conclusions i recomanacions

L'anàlisi de les condicions socioeconòmiques de la zona transfronterera objecte de l'estudi i del paper de la mobilitat internacional en la transició del col·lectiu de joves cap al món del treball, així com dels recursos posats a disposició per facilitar-ne la mobilitat, aporten una gran quantitat d'informació sobre una diversitat de situacions i de contextos que, malgrat tot, presenta uns trets comuns que poden ser resumits com a conclusions.

Cal situar la mobilitat internacional de les persones joves en el context de la transició dels joves entre la finalització dels seus estudis i la incorporació al mercat de treball. Des d'aquest punt de vista, malgrat les importants diferències entre els tres països analitzats —i també entre les regions estudiades i les zones més properes a la frontera—, sobresurten una sèrie de trets que són comuns a tots ells. Les diferències observades no són tant entre contextos de països diferents o regions, sinó més aviat respecte a la distància entre grans ciutats, o ciutats petites i el món rural. És a dir, sobre la perspectiva que s'obre per a les persones joves sobre el seu futur professional i personal. La gran majoria dels joves preferiria tenir un futur personal i professional en el seu lloc d'origen o de residència familiar, però, en cas de no ser possible, recórrer a la mobilitat forma part de les expectatives de la gent jove i, alhora, estan molt influïts per les expectatives de la col·lectivitat i de l'opinió pública de la zona. Així es poden constatar més diferències entre Foix i Tolosa que entre Tolosa o Barcelona, o Girona o Saragossa. O entre Figueres i l'Espolla, que entre Figueres i Perpinyà.

Les expectatives personals de les persones joves sobre el seu futur es viuen de forma molt desigual entre la gent jove en funció del seu capital socioeconòmic; la mobilitat té un paper important en el reforçament de les oportunitats professionals de les persones joves o, al contrari, en el desaprofitament d'aquestes oportunitats. Aquesta reflexió porta a considerar la importància de la igualtat d'oportunitats en l'accés dels recursos de mobilitat justament per evitar que la mobilitat internacional esdevingui un element de consolidació de les desigualtats.

D'altra banda, la mobilitat internacional està emmarcada en el context d'unes transicions del col·lectiu de joves que s'han allargat (incorporació més tard a la vida laboral) i en unes situacions d'incertesa i precarietat en els seus primers contactes amb el mercat de treball. El contrast entre la precarietat dels primers contactes amb el mercat de treball i l'expectativa d'una mobilitat internacional per acabar de completar la seva preparació professional o intentar un itinerari d'inserció és molt acusat. En general, l'expectativa d'una mobilitat internacional forma part de l'imaginari desitjable d'una part important dels joves, però, en canvi, difícilment es concreta en projectes viables de mobilitat, ja sigui pel grau d'incertesa que suposa tot projecte de mobilitat, per l'opció d'aprofitar les oportunitats que sorgeixen en la proximitat o per l'interès de la gent jove de mantenir-se tan a prop o com sigui possible del seu entorn de relació personal i familiar.

En aquest context, la mobilitat transfronterera, especialment la més propera als dos vessants de la frontera, presenta poca atractivitat en els projectes de mobilitat de les persones joves disposades a dur a terme un projecte d'aquestes característiques. Aquesta constatació condueix a la necessitat de situar la mobilitat transfronterera en una altra realitat observada en l'anàlisi demogràfica: un envelliment accelerat de la població en tota la zona de l'estudi i la reducció de la població en moltes de les ciutats de la zona, especialment de les més petites i properes a la frontera. La mobilitat del col·lectiu de joves constitueix una peça clau en les estratègies per retenir o atraure talent cap a territoris en perill de despoblament o amb dificultats per reposar la població envellida. Aquesta afirmació constitueix una de les conclusions claus de l'estudi.

Pel que fa als recursos existents, es constata que la dificultat més gran no resideix tant en el volum de recursos com en la seva coordinació. Hi ha una certa adaptació del volum de demanda per part dels joves i dels recursos existents, encara que és evident que un nombre més gran de recursos permetria encoratjar més joves a seguir una experiència de mobilitat. S'ha confirmat la presència d'una sèrie d'experiències positives de creació de xarxes de mobilitat locals de tipus transversals entre tots els serveis implicats i la consolidació de xarxes a l'interior dels diferents serveis existents, en cada un dels tres tipus de serveis implicats: els formatius, els d'ocupació i els de joventut. La consolidació d'aquestes xarxes sembla una condició necessària de millora per a sistemes d'informació i de bases de dades que facilitin els contactes transfronterers per a l'organització dels projectes de mobilitat, especialment en relació amb empreses acollidores de joves i a estructures d'habitatge.

No obstant això, les xarxes detectades són bàsicament o de tipus local, o regional o nacional, i només al voltant projectes transnacional o, en el cas d'Eures, són xarxes internacionals o transfrontereres. La consolidació estable de xarxes transfrontereres és una demanda àmpliament expressada pels actors implicats. Ateses les fortes identitats institucionals de les xarxes existents, l'organització d'una xarxa transfronterera de promoció de la mobilitat sembla més adequada que s'articuli sota la forma d'una xarxa de xarxes que no pas intentant fer una única xarxa que dissolgui les xarxes existents.

Sobre com viuen i valoren les experiències de mobilitat internacional, els resultats són molt positius pel que fa a la seva valoració personal com a experiència d'ampliació dels horitzons vitals i com a element de reflexió i d'influència en l'orientació de la seva vida personal i professional. En canvi les valoracions minven pel que fa a la relació entre la feina realitzada durant l'estada a l'estranger i les oportunitats laborals obtingudes en el retorn al país, o la influència de l'estada a l'estranger per trobar feina en el país d'origen.

Aquesta constatació permet aconsellar dedicar més atenció a l'acompanyament en el procés d'inserció laboral de la persona jove un cop hagi retornat.

Síntesi de les conclusions

- a.** La mobilitat internacional té una bona imatge, però no és gaire realista per a la majoria del col·lectiu jove. És un somni! Pocs joves passen de la idea a la realitat.
- b.** La mobilitat transfronterera no és prioritària en els itineraris o projectes de mobilitat, menys en algunes zones molt localitzades, per exemple Andorra-la Seu-Puigcerdà, la Jonquera-el Pertús.
- c.** A les zones d'intensa activitat econòmica transfronterera, la gran majoria de les mobilitats són informals.
- d.** Les persones amb titulació superior i les dones participen més en els programes de mobilitat internacional.
- e.** La mobilitat internacional forma part dels factors de desigualtat d'oportunitats en el mercat de treball.
- f.** Les persones que participen en les accions de mobilitat internacional tenen una opinió molt positiva de la seva experiència des del punt de vista personal i vital.
- g.** El principal efecte de la mobilitat per a les persones joves és que els ajuda a tenir més coneixement de si mateixos i a orientar la seva vida personal i professional.
- h.** No hi ha una relació directa entre l'estada internacional i la seva vida professional posterior, però les competències socials desenvolupades durant l'estada els són molt útils per al desenvolupament de la seva vida personal i professional.
- i.** Els idiomes, els costos econòmics i la qüestió de l'habitatge constitueixen barreres a la mobilitat.
- j.** La regulació del mercat de treball, el reconeixement dels diplomes, les regulacions administratives també constitueixen barreres importants a la mobilitat.
- k.** A cada territori hi ha una àmplia xarxa d'actors implicats en els serveis de mobilitat, però hi manca la consolidació i l'estabilitat d'aquestes xarxes.
- l.** Hi ha un consens generalitzat per a la construcció de xarxes transnacional suportades per sistemes d'informació i bases de dades per facilitar l'organització de les mobilitats transfronterera.

De les conclusions expressades es poden deduir una sèrie de recomanacions per tal de contribuir a una major projecció i impacte dels projectes de mobilitat transfronterera:

- i. Cal relacionar més estretament els projectes de mobilitat transfronterera amb les estratègies de desenvolupament local per contrarestar la tendència al despoblament de les ciutats o pobles més propers a frontera.
- ii. S'han de reforçar els lligams entre centres de formació-serveis d'ocupació i serveis de mobilitat a fi d'aconseguir més impacte dels programes de foment de la mobilitat, i posar l'accent tant en la fase de difusió i motivació a la gent jove en els centres de formació com en l'organització de la mobilitat i sobretot en la planificació del retorn i l'acompanyament a la inserció laboral posterior.
- iii. Cal reforçar la coordinació dels actors locals per definir itineraris articulats de suport operatiu a la mobilitat.
- iv. En l'àmbit regional cal reforçar la coordinació de les xarxes institucionals orientades a la reducció dels obstacles institucionals a la mobilitat i a la creació de recursos per facilitar la mobilitat:
 - a. Sistemes d'informació i orientació digitals.
 - b. Mapes de recursos transfronterers.
 - c. Coordinació de les borses de treball transfrontereres.
 - d. Suport als processos d'homologació i reconeixement de les titulacions i diplomes.
- v. Promoure l'aprenentatge d'idiomes veïns, programes de formació bilingües i programes de formació compartida transfronterera relacionades amb demandes de sectors econòmics.
- vi. Coordinació dels diferents projectes POCTEFA que intervenen en la promoció de la mobilitat transfronterera.

La mobilitat internacional és un recurs d'elevada eficàcia per a la maduració dels projectes personals i professionals de les persones joves. Utilitzar la mobilitat com a instrument d'igualtat d'oportunitats i d'impacte en els processos d'acompanyament a la inserció laboral del col·lectiu de joves pot permetre desplegar les seves màximes potencialitats.

Interreg
POCTEFA

